

AUTORSKÉ PRÁVA NA HRY SÚ VYHRADENÉ. ŽIADEN TEXT NESMIE BYŤ POUŽITÝ NA ĎALŠIE ŠÍRENIE BEZ PREDCHÁDZAJÚCEHO PÍSMENNÉHO SÚHLASU AUTORA.

All right reserved.

Vynechali sme niektoré strany a v prípade, že chcete s textom pracovať a ďalej ho šíriť, ozvite sa nám, prosím mailom: tichoaspol@gmail.com. Ďakujeme za pochopenie.

Viki Janoušková

Dych Lukavických zápiskov

Divadlo faktu na motívy pamäti Hany Ponickéj

Použité

- úryvky z knihy Lukavické zápisky

- úryvky z autentických rozhovorov

s Katarínou Juskovou (dcérou)

s Jurajom Žárom (synom)

s Prof. Imrichom Ruiselom (psychológom)

s Jánom Budajom (politikom)

s Prof. Miroslavom Kusým (politológom)

s Olegom Pastierom (vydavateľom)

HEREČKA - aj ako PONICKÁ

HEREC ako Sprievodca, Manžel, Muž, Hlas

I. OBRAZ

TMA.

Repo **Ruisel_úvod; T: 1,56 (prepis rozhovoru)**

Pol'ský psychológ Jozief Kozielecki má zaujímavú, tzv. transgresívnu koncepciu človeka, ktorá naznačuje, že za istých okolností človek prekročí svoje hranice. Proste koná tak, ako nikto od neho predtým nečakal, celé svoje okolie prekvapí, môže ísť napr. o záchranu človeka, alebo človek sa obetuje za záchranu iných. Je to otázka vysokej motivácie, ten človek chce urobiť niečo dobré a je to v súlade s jeho hodnotami. Človek je vždy závislý od svojho okolia a postaví sa proti nemu, konať tak, že na to doplatí a bude mať z toho problémy, tak to zďaleka nie je vždy ľahké.

Do monológu sa z tmy začína vykrojsovať postava. Rozhodne sa odísť, váha, nakoniec zostane.

Neraz zisťujeme, že niektoré situácie sú nezaujímavé a nestoja za to, aby sme sa trápili a snažili sa ich splniť. No na druhej strane sú situácie, pre ktoré sa oplatí žiť, ktoré sa oplatí presadzovať. Nie div potom, že v poslednom čase sa aj v teóriách inteligencie už nerozpráva len o abstraktnej, teoretickej inteligencii, ako doposiaľ, ale začína už prevažovať napríklad inteligencia morálna, ktorá smeruje našu cestu, prípadne inteligencia spirituálna, ktorá nám umožňuje precítiť a prežiť aj nejaké vyššie hodnoty, umožňuje pochopiť, prečo sme tu na tomto svete, čo vlastne chceme, kam sa chceme dostať, čo chceme dosiahnuť. Čiže je to jeden taký veľmi zaujímavý kruh vzájomný vplyvov, ktoré svojim spôsobom osobnosť obohacujú.

Cez zvuk sa objaví postava muzikanta – jej predstava. Pomáha jej vytvárať priestory – domov a na druhej strane „dav“ stoličiek.

HEREČKA Keď som zobrala do rúk Lukavické zápisky Hany Ponickéj, začala som pod tým jej literárnym jazykom a medzi riadkami čítať svoj, a možno náš, problém a stopovala som Ponickéj cestu k jeho riešeniu...

To, čo rodičia vedia, vedia deti ešte lepšie. Ale to, čo rodičia neodovzdajú ako ucelený systém chovania sa v istých situáciách, to si musia deti pracne odskákať samy na vlastnej koži.

A, úprimne, generácie pred nami nás nevyzbrojili príliš bohatou škálou, ako sa hovorí „nie“ autorite, nenaučili nás, že je to „nie“ vlastnému strachu... Joj, a to dnes čelíme maximálne strachu zo straty zamestnania, žiadnej väčšej existenčnej ohrozenosti, kamarátka. Dnes skutočne nikomu nejde o krk... a predsa porušiť názorovú lojalitu, napríklad voči šéfovi, či inému „mocnému“, ktorý zo zásady viesť dialóg nechce... - !

Repo **Budaj 1; T: 0,41 (prepis)**

Ja som sa s Ponickou poznal a bola to dáma so silným etickým nábojom, ktorého sa nemienila vzdať. A naozaj mohla slúžiť ako vzor aj takej, až by som to nazval, politickej logiky. Pretože ona svoj čin neraz pred nami vysvetľovala a hovorila o ňom s takou priezračnou etickou líniou, že som mal chuť si všetky tie jej spomienky zapísať. Bola to báječná dáma slovenskej literatúry, ktorá sa takto mimovoľne stala aj veľkou osobnosťou odporu proti normalizácii.

Herečka *Ach, Hana, Hana...*

Podíde k stolu, prehŕňa sa v papieroch – listuje v knihe; usmeje sa.

Ponická V Martine som odovzdala redaktorke Ivke Kadlečíkovej rukopis, navštívila som tetu, ktorá ma odhovárala od nočnej cesty, no ja som chcela byť čím prv sama, a tak som milú tetu oklamala, že mám výborné spojenie a hneď v noci som sa z Martina vracala do Lukavice. Čakala som v malej čakárničke, hmýrilo sa mi to všetko v hlave, hľadala som, formulovala... začalo sa ma chytať zúfalstvo, ako to, že neviem vymyslieť ani len prvú vetu...

Počas čítania prešla na vozík – je vo vlaku.

HEREČKA *(akoby poznámka bokom)* Je rok 1977. Socík, ako sa hovorilo...

Ponická Ešte ani nesvitlo, v oblakoch hustej spiacej pary, vystupovali vysokými schodíkmi z nástupišťa na staromódny medzidedinský dopravný prostriedok ľudia s nedospátymi tvármi -

Sprievodca (z diaľky, bezfarebne) Príistupovali.

Ponická - uzimene sa chúlili s taškami do kútov oddelení, prižmurovali oči, mlčali. Mlčali.

Sprievodca Príistupovali – súdružka!

Ponická Nech sa páči – Bože, niekde som ho –

Sprievodca (arogantne, bezfarebne) - Ja čakám.

Ponická Vydržte... - tu je!

Sprievodca Príistupovali.

Sprievodca odchádza. Herečka prechádza do Lukavice – domov.

Ponická - Tá kampaň proti charte rozrušila pred pár týždňami aj náš pokojný život v Lukavici. Už aj dedina bola v strehu, vznikali rozličné dohady, povesti, napríklad, že asi bude nová vojna, lebo Rusi sa teraz veľmi nahnevajú, niektorí sa v dedine hlasno tešili, že chartisti sa zastali veriacich, budeme si môcť, ľudia, krstiť, sobášiť deti v kostole bez skrývania, a mnohí z tých, čo denne cestujú autobusmi, vlakom alebo obojím do práce do Zvolena, Banskej Bystrice aj inde, boli otrávení, že sa musia zúčastňovať v podniku na schôdzach, kde ich vraj nútia, aby podpisovali spoločné vyhlásenia proti Charte 77, ktorú nik z nich nečítal, veď doteraz nikde nebola uverejnená, dokedy budú ešte u nás pokladať vedúci komunisti ľudí za stádo?

Vo zvuku zostáva visieť „dokedy“...

Ťahá ju to ku davu – či „vrchnosti“ stoličiek...

... z vysielania zahraničných rozhlasových staníc sme sa dozvedeli, ako v Prahe naše policajné orgány zatýkajú chartistov, berú ich na výsluchy, robia domové prehliadky v ich bytoch, a z nášho rozhlasu – škoda reči -

(rozohňuje sa) - že vraj sa „osnovatelia dovolávajú dialógu“, atď., ale že sa ho „dovolávajú prehnane“! – To bola jediná výtka v Pravde. - Výraz prehnane, zdôraznený v oficiálnej tlači ako dôvod nevôle vrchnosti proti podpisovateľom!

Čo je prehnane, odkiaľ je dožadovanie sa občanov rozličných správ a dialógu dovolené a odkiaľ pokiaľ nedovolené? Čo znamená konkrétne v tomto jave slovko prehnane?

HEREČKA Toto nadávanie na pomery mi niečo pripomína...

Na vozík. Opäť zalistuje v knihe.

Ponická – Mám aj viac v tých mojich poznámkach, vôbec si mnohé javy doby zaznamenávam, rozoberám, zabúdam aj na vlastné písanie...

Píšem iné. Rôzne poznámky, náčrtky reportáží – (*svetlo zhasína*)

HEREČKA Raz tie zápisky budú základom pre knihu, ktorá vyjde v roku 1989 v Sixty Eight Publishers a Slovak Research and Study Centre v Toronte pod názvom Lukavické zápisky a Hany Ponická k tomuto vydaniu napíše: „Túto knihu som písala viac rokov (1978 – 1983). Niekedy som pociťovala až **úzkosť**, že ju nikdy nedokončím.“

Vo zvuku zostáva visieť „úzkosť“

Repo **dcéra_3; T: 0,34 (prepis):**

My sme žili v domácnosti, kde boli dve pracovne a dva písacie stoly, za ktorými sa pracovalo a obyčajne tam bolo aj dosť dymu. Tak nám bolo normálne, že tam sa pracuje, píše a píše sa o všetkom, tak asi sa píše aj o nás. Tak sme to nebrali tak, že by ma bolo mrzelo, alebo tešilo extra, že sa píše o nás. Teraz, keď to po rokoch čítam, tak, priznám sa, že mi je to veľmi milé, lebo - ináč to človek vníma.

Sprievodca Príistupovali.

Zvuk **kolies vlaku**

Ponická (*na schodoch číta*) Už deväť rokov... Žijeme už deväť rokov v ovzduší mimoriadneho napätia. Celospoločenského -“

Sprievodca (*úplne blízko*) Súdružka, a vy čo? Vy ste výnimka?! Lístok!

Ponická – prepáčte. Prosím? – Jaj. Áno, áno, - Nech sa páči...

Zvuk **cvaknutie lístka, kolies vlaku**

II.OBRAZ

Zvuk čajníka. Situácia stretnutia.

Ponická „Rozneslo se, že jistý slovenský publicista chartu dostal a zanesl ji pro jistotu na Ústředný výbor, tady u vás ji tedy nikto nečetl...“ hovorí Vašek Kurala, mužov kamarát. A predsa ju okrem Mira Kusého, a Jána Mlynárika aj jeden súčasný spisovateľ vraj podpísal! Prozaik slovenský súčasný - najlepší – Dominik Tatarka ... Ako tomu môjmu mužovi zasvietili oči! Omladol o – ... ako v tom šesťdesiatom ôsmom, keď s Dominikom sedeli v bratislavskom televíznom štúdiu, zúfalý redaktor ani nezvládol zasiahnuť, a oni predostreli „plán prebudovania spoločnosti na základoch demokracie, tolerancie a lásky“ ten zápal musel prejsť aj na divákov, to boli –!“

Ponická Počkaj, urobím čaj –

Manžel To by bolo fajn...

Ponická (*vnútorný mnológ*) Dominik teda unikol z domácej bratislavskej zábezpeky do mesta mladosti a výbojov, tak vlastne dostihol vlastný osud... mal nehodu, nemocnica, zlomená kľúčna kosť... starajú sa oňho, chodia vraj za ním priatelia, i veľmi mladí a mladé, a on im z postele, potešený ich láskou, vykladá svoje predstavy o budúcnosti, o svete neoklieštenom zátarasmi hraníc, záujmových sfér, tupých egoizmov a zadubenosti – viem si ho živo prestaviť. Vyčerpáva seba, ale i druhých, potrebuje spolurozprávačov... ako dobre, že ich, v zenite svojho tvorivého úsilia, má zrazu v Prahe, i keď nehybný, ale toľko naraz! ...

Zvuk pískejúca konvica

Manžel (*blízko*) Kde si? – Nechaj, zalejem.

Ponická (*vytrhnutá*) Prepáč - Na začiatku. Som opäť na začiatku, myslela som, že ujdeme pred tým všetkým na Lukavicu, ale nepodarilo sa!

Manžel Aspoň si tu zmocnela, ty moja žienka -

Ponická Darmo – odolnosť proti dobe som nenadobudla.

Manžel Zmocnenie neprináša zľahostajnenie –

Ponická - a je nám darované, vlastne práve na to, aby sme ešte mocnejšie na všetko reagovali... Tak si to chcel povedať?

Situácia končí, svetlo zhasína.

Repo

Kusý_hranica vzdoru; T: 1,39 (prepis)

Áno, ten pocit izolovanosti bol veľmi silný, lebo bývalí priatelia neboli ochotní znášať tie dôsledky stretávania sa s nami a radšej boli opatrní. Takže človek stratil veľa priateľov, ale na druhej strane získal priateľov, ktorí boli v podobnej situácii. Tak to bol náš prípad s Hanou Ponickou, Jozefom Jablonickým, Milanom Šimečkom, Julom Strinkom a ďalšími, ktorí sme sa tu v Bratislave zgrupovali a stretávali. Takže aj ona mala silný pocit nájsť ľudí, ktorí by jej v tej situácii boli blízki, a my sme ten pocit mali rovnako. Ja – (smiech) Zaskočili ste ma tou otázkou... Ale tento moment bol silný, že naraz človek zistil – Čo bolo pre mňa šokujúce, boli ľudia z mojej katedry, kde som pôsobil na katedre filozofie. My sme boli mladí asistenti, čiže žili sme aj búrlivým životom, spoločné posedenia pri víne a kamarátstva na život a na smrť. A naraz som zistil, že to prestáva platiť (so smiechom)... Keď som videl človeka, ktorý ešte nedávno bol môj blízky priateľ, že keď ide proti mne, otáča hlavu, aby mohol prejsť okolo mňa bez povšimnutia, tak to bol šokujúci zážitok. To človeku akosi utkvie na celý život a ja som sa, napríklad, na tú katedru už po revolúcii nemohol vrátiť.

Ponická

(v. m.) Treba niečo urobiť. Ale ČO?! Čo môžem robiť, aby som sa už necítla zgniavená, prípadne i spoluvinná na všetkom, čo znepokojilo práve našu krajinu? Chytím pero, píšem listy. Spisovateľovi Plávkovi, Mináčovi aj iným, čo pomáhali podpaľovať novú kampaň. Dávam im otázky, či už nie je na všetkých dosť hanby za všelijaké pochybné podpisovania na rozkaz vrchnosti v minulosti?

Ľahla som si, málo a zle som spala, a keď som vstala a všetko v noci popísané som si prečítala, videlo sa mi, že je to učinená bezmocnosť. Z chaosu, zase len chaos. –

Potrhanými papiermi podpaľujem triesky v peci, chystám raňajky, hrianim chlieb, snažím sa už nemyslieť na všetko toľko, veď mám ja inú prácu! Dokončiť tretí diel rozprávkovej knihy pre deti, z prvého dielu korektúry čím prv odoslať opravené vydavateľstvu, a kedy konečne Sládkovič...?

Pokoj, pokoj a písať! Konečne už písať –

Objaví sa tiež Muža. Ozve sa hlas.

Muž Ešte stále som vaše meno nečítal. Tak vy ju nechcete odsúdiť?

Ponická Nepoznám text tej charty.

Muž Tak vám nestačí, čo naše noviny o nej píšu, čo naši vládni predstavitelia o nej prehlasujú? – Tak vy im neveríte?

Ponická (v. m.) Veríme neveríme, všakáno, napríklad v Pánaboha – aj s tou našou vierou v tomto červenom storočí je to, všelijaké, všakáno, však i my dvaja sa na lukavických pohreboch so spevníkmi pod pazuchou stretávame, pravda, pán knihovník... –

Ponická - aj kedysi, a už za socializmu, naše noviny soptili, akí zradcovia sú tí, a tí naši občania, a boli to poprední komunisti, ktorých naši štátni prokurátori obžalúvali, naše súdy súdili, naši kati popravovali, ba i to sa stávalo, že niektorí z odsúdených útrapami vo väzení už celkom zlomení –

Ponická (v. m.) – bože, ale som sa rozhorlila!, líca mi horia –

Muž Veru tak, veď aj prezidenta Husáka vtedy – ale teraz je to iné, a keď teraz vysoký predstaviteľ vyhlási niečo za otravu a lepru –

Zvuk telefón

Muž Áno, áno súdruh, tu je u mňa – Súdružka Ponická, máte telefón. (po tichu) Zo zväzu spisovateľov, Bratislava.

Ponická Áno, prosím?

Hlas (v telefóne) Súdružka Ponická, čakáme. Kedy pošlete podpis pod Rezolúciu?

Ponická (v. m.) Bože, čo mu mám povedať?!

Ponická (nezrozumiteľne) Jasomjunečítala.

Hlas Prosím?

Ponická KeďmipošletetextCharty77 -

Hlas Súdružka Ponická, upokojte sa, my ju tiež nemáme.

Ponická Askadeju spisovателиapoznajú –

Hlas Nepoznajú, nečítali.

Ponická Podpisujú.

Hlas Podpisujú.

Ponická Takpodpisujú aChartunepoznajú –

Hlas Nepoznajú, ale predsa len, musíte veriť –

Ponická *(vybuchne zrazu zreteľne)* To je celé nezmysel!!!

Hlas *(po chvíli)* Chápem vás, ale – spomínali sme, že ste ešte nikde neboli, ani v Paríži, máte ísť do Budapešti – Súdružka Ponická, haló, počujete ma?

Ponická *(v. m.)* Nebola si v Paríži, iní chodili, ale už si to spoznala tak, že je to len tvoje, a keby si tam šla naozaj a spoznala to zblízka, v realite, splasne tvoj sen, potom už neuvidíš, čo si si sama vystavala – A Pešť? V článku jedného spisovateľa som zazrela fotku svojho osemnásťročného otca, fotografiu vojenských dobrovoľníkov z Lučenca 1917 – tak už ani s otcovým veliteľom z prvej svetovej vojny sa nestretnem – pozri sa, pavúk, ako si behá po dlážke, ani ty už odtiaľto do Paríža ani do Pešti, ba ani len do Bratislavy nepobežíš –

Hlas Súdružka Ponická, tak čo, haló, počujete ma?!

Ponická položí slúchadlo

Muž Čo sa stalo, súdružka –

Ponická – Spojenie. Stratila som spojenie -

Repo **Kusý_hranica vzdoru; T: 1,28** *(prepis)*

Takže to bola niekedy taká dilema, zvlášť keď človek nie je hulvát, je slušný, keď vám aj nejaký chrapúň podáva ruku, vy cítite, že je slušné podávanú ruku prijať. Postaviť sa proti tomuto a povedať, toto nemôžem prijať, tu je moja konečná bariéra, ďalej nemôžem ísť – Takýto môj osobný pocit bol, keď si ma zavolať Miroslav Válek, vtedy minister kultúry a člen predsedníctva ÚV a hovorí mi: pozri sa, Miro, si relatívne mladý človek, päťdesiatnik, ešte máš život pred sebou, napíš pár riadkov do Pravdy tak, aby tá to nebolelo a ja zariadim všetko ostatné. Však on zachránil Karvaša a mnohých iných ľudí. A teda takáto mefistofelovská ponuka tu prišla. A tam človek zostane stáť a povie si – je to hranica, ktorú už nemôžem prekročiť. Vtedy som mu musel povedať, že to by som si musel naplúvať do očí, keby som toto urobil.- No. Tak v takejto

situácii bola aj Hana Ponická a mnohí ďalší, ktorí sa dostali do toho disentu.

Zvuk *dunenie kolies*

Repo **dcéra 2a; T: 0,22** (prepis)

V podstate odišla od spoločnosti predtým ako vypukla Charta a ako ju začali prenasledovať.

Repo **dcéra 2a; T: 0,46** (prepis)

V tej Lukavici, tam si ona, paradoxne, sama vytvorila svoju spoločnosť tým, že tam za ňou chodili tí, čo sa nebáli a čo mali také názory a postoje ako ona.

Ponická Keď mi asi o týždeň po prvom doručenom liste zo Zväzu spisovateľov prišiel druhý, myslela som si, či mi znovu neposielajú bianko papier a výzvu, aby som podpísala pod rezolúciu. No mýlila som sa – v liste bola tentoraz pozvánka na 3. zjazd zväzu slovenských spisovateľov na deň 2.marca 1977.

Zvuk *kolies vlaku*

Ponická Rozhodovala som sa už v 1976-om, keď mal byť náš tretí zjazd, že predsa len ešte raz pôjdem, ale tam poviem, čo všetko som vypožorovala, a čo ma mrzí. Zjazd sa vtedy nekonal, odložili ho, no po roku neboli pomery v literatúre iné, po tom všetkom, čo kampaň proti podpisovateľom charty priniesla, ešte horšie.

Manžel Pôjdeš, viem -

Ponická „Žijeme už deväť rokov v ovzduší mimoriadneho napätia celospoločenského-“ To je dobrá prvá veta, ale ako na to ďalej. Čo tak - „V okolí malej stredoslovenskej dediny, kde žijem už päť rokov, vídam na poliach v jeseni plno nezobratej úrody. Ale mňa mrzí tiež nezobratá úroda z našich polí spisovateľských...“

Zvuk *dunenie kolies*

Manžel Škoda, teraz keď máš aj niečo v tlači, sa ideš vytrhovať. – A najmä veľa si od toho vystúpenia nesľubuj, aby si nebola sklamaná. Čo všeličo sa už nadiskutovalo, z čoho sa i všeobecné uzávery spravili... mnohú dobrú vôľu i odhodlanosť pohltí obludná všeobecnosť, veľa slov.

Ponická Ale čo povedať, aby to nebolo všeobecné?! - Spomínam si na tri príspevky z 2. československého zjazdu z päťdesiateho šiesteho v Prahe, Hrubínov, Tatarkov a Seifertov – Mená! Konkrétne mená, vymenovať tých, čo nesmú publikovať! To nebude všeobecné, krstné i priezvisko každého, kto bol vyhodенý zo Zväzu slovenských spisovateľov?!

Manžel To bude riadne konkrétne, lenže aj riskantné!

Ponická Keby som tak mala nejaký zoznam! Na nič také si neviem spomenúť, len sa mi pred očami začína vynárať dlhý zoznam mien –

Manžel Zjazd je už o dva týždne...

Sadne si a začne horúčkovo písať.

Ponická Ale mňa mrzí tiež nezobratá úroda z našich polí spisovateľských.“
A potom môžeš nadviazať - „Podnes nesmú publikovať svoje básne, prózy, alebo prekladať, a články, eseje, kritiky o literatúre písať s nádejou na ich publikovanie ani ďalší členovia alebo kandidáti našej spisovateľskej organizácie, alebo i nečlenovia: Ján Rozner, Pavel Hruz, Milan Hamada, Ján Kalina, Ivan Kadlečík...“ Áno, takto sa k tomu vymenovaniu dostanem! „Žijeme už deväť rokov v ovzduší mimoriadneho napätia celospoločenského-“
Bože, to je úľava...

Zvuk kolies vlaku

Sprievodca (v diaľke) Prííistupovali!

Repo **dcéra 2b T: 0,45 (prepis)**

Sama išla s malou dušičkou, však aj priznáva v knihe Lukavické zápisky, že tak ako my všetci, mala rodinu, mala deti... No pamätám sa, že si nás predtým zavolala, všetkých troch a každého z nás sa opýtala, pozrite sa, idem toto a toto urobiť... No skratka sme jej to všetci odobrili, že samozrejme, nejako už bude. Už to neboli tie päťdesiate roky zas. To treba povedať. -

Zmena – sedí na zemi a horúčkovo hľadá.

Ponická Okolo mňa papieriky s múdrosťami slovenských, českých, maďarských, francúzskych i talianskych, poľských spisovateľov, no nad

všetkými sa zrazu rozsvietil nový zimný deň so sýkorkami na stromoch, cvengotom potoka pod ľadovou škrupinou, a ako keď hustú pohronskú hmlu prerazí náhly výstrek slnečného svetla, zaznel ponad všetku mätež prúdiacu cestami šedivej hmoty mozgovej kôry, taký tenký rozochvený vrúci hlas, také obyčajné, rozpačité, trochu jachtavé zdôverenie, akým sa len básnik Dominik Tatarka blíži k človeku, aby potom aj on z neho vymámil jeho osobité, jedinečné vyznanie:

Muž Vy, básnici súčasníci, uvažovali ste, prečo z našej poézie nesrší už ten zdroj energie? ... Ale keby ste sa tak vedeli zriecť blahobytu...

Ponická Ozvena našich rozhovorov v Dominikovej zadymenej izbietke postupne slabne, uniká mi, ale začínajú sa ku mne približovať hlasy z môjho bezprostredného okolia a prinášajú otázky, túžby, sklamanie, problémy nespisovateľské, a jednako dobové, počúvam ich už roky, prinášam ich aj zo vzdialenejších kútov našej lukavicekej samoty, teraz mi mnohé presakujú do mojich myšlienok; zjavná bieda našej spisovateľskej spoločnosti ma poháňa, aby som jedným dychom písala aj o nezjavených, ututlaných biedach obecných. Uvedomujem si triezvo, že niektoré moje úsudky, najmä o náboženskej neslobode v našej krajine, sú dosť riskantné, no už niet úniku, myšlienka viaže myšlienku a slovo zviazané s ďalším nedá sa roztrhnúť, lebo všetko spolu súvisí, a zdá sa mi, že jeden prudký vietor previeva nielen túto dolinu, ale i celú zem.

Zvuk *kolies vlaku*

Ponická A nakoniec iba úbohé štyri stránky textu, na všetku vydanú námahu i vzruch hádam až priprostého. Opravujem ho do poslednej chvíle. Muž príde až tesne pred odchodom, ledva si stíhame povedať to najdôležitejšie a odvezie ma na autobus, ktorý nejde, tak na vlak do Sliača. Vysadla som na bratislavský rýchlik. Vydýchla som si, upokojila sa, otvorila som oblok a tu zrazu vidím svoju už čoskoro osemdesiatročnú mamu, ako pribehuje na nástupište; len mi vraj prišla povedať, chce ma upozorniť, prosí ma, aby som nič nehovorila na schôdzi... ako sa pohýna vlak, ešte chvíľu popri ňom beží, už nehovorí,

len dvíha ku mne modré oči, rozruší ma to, ešte ani na spisovateľský zjazd ma, 55-ročnú, nepustí bez upozorňovania, pritom sa bojím, aby náhodou nepadla, dlhý a široký zimník sa jej plantá medzi nohami. S rozbúchaným srdcom a náhle rozbolehou hlavou spustím sa celá na mäkké sedadlo, keď vlak zahne za zákrutu. Nevieť pochopiť, ako mohla vytušiť... okrem muža s nikým som o príspevku zatiaľ nehovorila...

V Bratislave som sa vzchopila, zvitála s deťmi a vnukmi a utiahla sa do kabinetu pri kuchyni. Bola som ustatá...

Herečka sa rozhodne a prezlečie sa za Ponickú, postupná zmena scény na „zjazd“.

Repo **Ruisel 2; T: 2,16 (prepis)**

Človek je tvor sociálny, čo už hovoril Aristoteles. Je to skutočne tak, že nikto nežije v nejakom sociálnom vzduchoprázdne, každý sme súčasťou nielen fyzikálnej prírody, ale aj sociálnej, ľudskej. Žijeme vo vzájomnej interakcii, v komunikácii, stretávame sa, vymieňame si myšlienky, spolupracujeme alebo sa niekedy aj vadíme a lezieme si na nervy. No súčasne táto situácia znamená, že musíme sa do istej miery aj znášať. Každý z nás je pomerne silná individualita, aj tí ľudia, ktorí na prví pohľad tak nevyzerajú. Každý má svoje potreby, svoje názory, svoje predstavy o svete a snaží sa ich presadiť. A tieto predstavy a názory môžu na seba narážať. Keby sme totiž prešli do extrému a chceli byť veľmi úprimní, veľmi spravodliví alebo extrémne napríklad aj tolerantní, ono by to dobre nedopadlo. A tak teraz ide vždy o stupeň, alebo o hranicu alebo nakoniec aj obsahovú náplň nášho postoja. Pochopiteľne na druhej strane vyvstáva otázka, že nakoľko ja ako jednotlivec môžem situáciu jednoznačne zmeniť alebo napraviť. Často sa to príliš nedarí, ale napriek tomu isté prejavenie postoja v takýchto situáciách, keď ide o niečo vážne, myslím, že je skutočne potrebné. A nakoniec aj z hľadiska takej vlastnej mentálnej hygieny by to človek mal robiť, že - akosi nemlčal, aj keď to dobre nedopadlo, ale napriek tomu si svoje povedal. -

Čiže to svoje ego, to naše ja tiež treba nechať niekedy, aby sa aj navonok prejavilo.

HEREČKA *sa presunie už pokojnejšie k stoličke.*

Ponická Fúka ostrý bratislavský vietor, prenasleduje ma od chrbta úzkou starobyľou uličkou pod schody k Martinskému dómu. Je zamknutý, chytím sa rukami chladných ozdobne kovaných železných mreží, cez ktoré rozpoznávam najbližšie vnútorné detaily, členenie stĺpov, kamenné reliéfy, vdychujem tajomnú vôňu odumierajúcich kvetov a kadidiel, šepkám svoju dávnu modlitbu...
Pred vchodom do PKO stojí bieložltý voz verejnej bezpečnosti a čierna šesťstotrojka. Pocítim neurčitý, zo snov známy strach zo situácie, z ktorej niet úniku, a hoci sa človek namáha, ani hlas mu nie a nie vyjsť z hrdla... rýchle si premietnem chladnú pevnosť čiernych ozdobne kovaných mreží vo vchode dómu sv. Martina, smutné, ale upokojujúce prítmie...
Vojdem.

Muž - Áno, si prvá, ale ani tak sa asi do diskusie nedostaneš, mám už dvadsaťštyri prihlášok. Dostal som ich už včera, na predzjazdovom zasadnutí spisovateľov – členov komunistickej strany s funkcionármi Ústredného výboru KSS na Hlbokej ulici. ...

Ponická Prevažujú nové kostýmy, obleky alebo šaty priam bálového strihu, najmä staršie a celkom staré spisovateľky prišli vyparádené v látkach nápadných svojou kvalitou. Uvedomujem si biednosť svojho ustrojenia: na nohách tie isté čižmy, v ktorých som cestovala, na mne dosť obnosená sukňa, starší tmavohnedý pulóvrík, vlasy len umyté, vyčesané prosto dohora; pocit zanedbanosti len zvyšuje vo mne rozpaky, keď si ma niektorí začnú doberať...

Muž - Kam, do akého zapadákov sa si to zapadla...
- Prečo si nepodpísala rezolúciu proti Charte, nič až tak strašného v nej nebolo...

Ponická - Nie, slovenskí spisovatelia naozaj už dávno podpisujú vyhlásenia lojality raz s jednou, raz s inou vrchnosťou, najprv s fašistami, potom

s komunistami, raz so stalinskými, druhý raz s dubčekovskými, a do tretice s dnešnými -

(v. m.) – popudilo ich to, nie som im príjemná, od hlavy po päty im vadím. Ale pretromfnú ma poznámkou, že som asi podpísala Chartu 77, ale to tajím, aby sa mi nič nestalo. Rozbolela ma hlava. ...

V prvom bode rokovania, minúta ticha za spisovateľov, ktorí umreli... no o niektorých ani slova. Politické prenasledovanie teda trvá aj po smrti, presahuje brány našich cintorínov a krematórií... ... zapisujem si všetko, čo mi tiahne hlavou...

Zvuk *celé šeptom*

Muž Čo to píšeš?

Ponická Do príspevku dopisujem...

Muž Môžem? Aj tak sa toto nedá počúvať.

Ponická Číta bez slova, pery mu tenknú, na čele vrásky... nakloní sa ku mne, šepká a šepká.

Muž Ak to skutočne prednesieš, úplne ťa ako spisovateľku zlikvidujú – a ktovie, čo ešte...

Ponická Nič netrvá večne, beztak je to celé nanič, čo vôbec môžeme takto písať, čo nám vydajú?

Muž Toto nie. To radšej pôjdem čím skôr domov...

Ponická A čo iní, počúvali by ma? Pristihujem sa, že mám trochu strach z tejto možnosti – predstavujem si, ako kráčam touto dlhou sálou dopredu, vystupujem úzkymi schodíkmi pod kritickými pohľadmi tribúny vo svojom hlúpom oblečení, hovorím slová, ktoré sa nepáčia, a či ich vôbec dopoviem... netúžim po tom, a predsa chcem, aby moje úsilie nevyšlo nazmar, chcem konečne zložiť ťarchu, ktorá ma tlačí roky... 18.00 hodín. Solovič prerušuje rokovanie a navrhuje ukončenie zjazdu, všetci mu to odhlasujú, iba môj lístok sa zatrepoce. Toľko, ako nič. Na to však oznámi, že svoje neprednesené príspevky môžeme odovzdať do protokolu. Tak predsa, aspoň niečo.

Vstávam a rýchle prechádzam uličkou medzi stolmi temer pod tribúnu, tam odbočím k stolíku s protokolom. Napätie, do teraz dosť

dobre ovládané, vo mne náhle prevládne, ruky sa mi roztrasú, a celý obal padá na zem, stránky sa rozsypú. Snažím sa ich poskladať – keď tu zrazu medzi nimi zbadám trasľavé písmo – list Timravy –

Muž Vzala si si ho ako talizman?

Ponická To písmo ma povzbudí, pokojne zo zeme všetko pozbieram, vyberám štyri stránky kópie diskusného príspevku, položím ich na stolík. Obzerám sa, nik nekráča za mnou ku stolíku... Cítim nesmierne ťažké, napäté ticho.

Muž Trasú sa ti ruky – ešte stále...

Repo **Pastier 1 T: 1,44** (prepis)

Z: No, v dave sa dobre protestuje, v dave sa aj dobre súhlasí a skanduje, poznali sme to všetci z rôznych období. Dav dokáže všetko, aj chváliť, na druhej strane aj lynčovať. To osobné, čo v človeku zrazu začne nejakým spôsobom pracovať a potom sa to aj navonok prejaví, má svoje záhady. O ľuďoch, o ktorých by som predpokladal, že sú veľmi odvážni, a že si dokážu stáť za svojim slovom, a tak ďalej, tak tí ľudia väčšinou sklamali. A o ľuďoch, o ktorých som si myslel, že nebudú schopní vlastného názoru, a že nebudú schopní vlastný názor verejne prejsť, tak naopak, tak tí sa zachovali veľmi statočne v tých najťažších situáciách. Hana Ponická zrejme v sebe dusila veľmi dlho vzdor voči tomu, čo sa u nás dialo a už sa veľmi skoncentroval ten jej hnev, keď sa odhodlala k takémuto činu. Pretože v tom období, v roku 1976 – 77, čiže v období tej najhoršej normalizácie to bol, dalo by sa povedať, až samovražedný krok do neznáma... Vtedy ešte Hana Ponická netušila, čo všetko sú schopné štátne orgány, čiže štátna bezpečnosť, urobiť a vyprodukovať, aby človeka dostali do situácií, ktoré sú niekedy pre niekoho prakticky neriešiteľné. Hana Ponická toto všetko zrejme prehodnotila, vedela do čoho ide a tak sa aj zachovala.

HEREČKA Chýlime sa ku koncu príbehu, ktorý mi mal pomôcť. Sme len v tretine roka 1977, len asi v tretine knihy Lukavických zápiskov a na začiatku príbehu ženy, ktorá vystúpila z davu, spisovateľky, ktorej neistota, pochybnosti, strach, ústupky i lojalita, ktoré zdieľala s ostatnými, no

aj rozhorčenie, hnev, zachovanie integrity osobnosti priviedli k činu, ku vzdoru, k vystúpeniu z tieňa do svetla, ku vstúpeniu do konfrontácie s mocou...

Krok z Lukavice do Bratislavy, z priestoru intímneho, či súkromného do priestoru verejného; čiže skok z témy „kto som“ na tému „akú správu o tom zanechám“...

Nechala svoje ego, aby sa slobodne prejavilo a zanechala o tom správu. A tak, keď som po rokoch chytila do rúk Lukavické zápisky Hany Ponickéj, zacítila som jej príbeh ako príbeh dnešných dní. Učila som sa s ňou, ktoré veci vysloviť, pomenovať, a ktoré patria pod ochranu lojality. Čistá priehľadná línia pravdy...

Príbehy, príbehy, príbehy - Koľko ich potrebujeme, aby sa začali zapisovať do našej genetickej výbavy?...

Ponická ***(z pásu, akoby prednášala príspevok)***

„Podnes nesmú publikovať svoje básne, prózy, alebo prekladať, a články, eseje, kritiky o literatúre písať s nádejou na ich publikovanie ani ďalší členovia alebo kandidáti našej spisovateľskej organizácie, alebo i nečlenovia: Ján Rozner, Pavel Hruz, Milan Hamada, Ján Kalina, Ivan Kadlečík... - Nevládzem sa už ďalej tajne hanbiť, že ja smiem publikovať, zatiaľ čo druhí nesmú. -

Celkom nakoniec si ešte dovoľujem navrhnúť, aby boli naše diskusné príspevky z tohto zjazdu uverejnené. Myslím, že teraz, keď naša tlač v poslednom čase prejavila až taký záujem o spisovateľov, o ich podpisy, poskytne akiste ochotne aj priestor pre diskusné príspevky z ich 3. spisovateľského zjazdu.

Ďakujem, že ste ma počúvali. Hana Ponická.

Zvuk ***kolies vlaku***

Sprievodca Príistupovali – !

HEREČKA - nech sa páči.

HEREČKA Ďakujem. Nie, pán sprievodca?

Sprievodca Ďakujem...

Zvuk ***kolies vlaku***

- Repo** **Pastier 3; T: 0,20 (prepis)**
Hana bola, už potom, keď všetko toto prežila a začali tie výsluchy a to otravovanie, tak už bola veľmi nekompromisná a veľmi tvrdo vystupovala aj voči nim, samozrejme...
- Herečka** **Prekladateľka Katarína Jusková, dcéra.**
- Repo** **dcéra lukavica; T: 0,45 (prepis)**
Ona tam prežila, vlastne, si trúfam povedať, jednu z najlepších častí svojho života...
- HEREČKA** Hana Ponická sa narodila v roku 1922 v Haliči a opustila nás 21. augusta 2007. Začiatkom 90-tych rokov na otázku: čo by určite už nechcela zažiť, odpovedala:
- Repo 2** **Hlas Ponickej (prepis)**
Počúvajte, ja už mám toho na mále a ja som rada – ja prijmem všetko, čo ešte prežijem... (smiech)
- Zvuk** ***hudba doznie***

K O N I E C